

Justin de Martelaar; De tweede Apologie (pleidooi) van Justin voor de Christenen

Gericht aan de Romeinse Senaat

Hoofdstuk 1

Introductie

Romeinen, de dingen die pas geleden onder Urbicus in uw stad gebeurd zijn, en de dingen die net zo onredelijk overal elders door gouverneurs gedaan worden, dwingen mij om deze samengestelde compositie voor u te maken. U die mensen met dezelfde hartstochten bent, en broers, al weet u dat niet, en omdat u daar niet in mee wilt gaan vanwege uw prat gaan op dat wat u waardigheid noemt. Want overal wordt iedereen gecorrigeerd door zijn vader, of buurman, of kind, of vriend, of broer, of man, of vrouw voor een fout, of vanwege het moeilijk in beweging komen, of vanwege het 'lang leve de lol'.¹ En het is moeilijk om bewogen te worden tot wat juist is, behalve bij hen die ervan overtuigd zijn dat de oneerlijke en opvliegende in het eeuwige vuur gestraft zal worden, maar dat de eerbaren, en zij die als Christus geleefd hebben, met God in een staat die vrij van lijden is zullen leven, wij bedoelen dus wie Christen geworden is. Maar door de boze demonen die ons haten, en die dit soort mannen aan zichzelf onderworpen houden, die hen dienen in de hoedanigheid van rechters, worden zij ertoe aangezet, als heersers die door boze geesten geïnspireerd zijn, om ons ter dood te brengen. En dat de oorzaak van dit alles onder Urbicus heeft plaatsgevonden, dat mag u duidelijk zijn, ik zal vertellen wat er gebeurd is.

Hoofdstuk 2

Urbicus veroordeelt de Christenen ter dood

Een bepaalde vrouw leefde met een man met een kort lontje, zijzelf had daarvoor ook een opvliegend temperament gehad. Maar toen ze bekend werd met het onderwijs van Christus, werd ze nuchter en probeerde ze om haar man zich net zo te laten beheersen, het onderwijs van Christus aanhalend. Ze verzekerde hem dat er een straf in eeuwig vuur zal zijn die toegebracht zal worden aan hen die onbeheerst en zonder gezond verstand leven. Maar hij ging door met dezelfde uitpattingen, zich van zijn vrouw vervreemdend door zijn daden. Want zij vond het verkeerd om nog langer als vrouw met een man te leven die zwelgt in allerlei pleziertjes die tegen de wetten van de natuur ingaan, en in strijd met wat juist is, wilde zij van hem scheiden. En toen zij door haar vrienden overgehaald was om toch bij hem te blijven, vanuit het idee dat haar man op een of ander moment hoop op verandering zou laten zien, ging zij tegen haar eigen gevoel in en bleef bij hem. Maar toen haar man naar Alexandria gegaan was, en er verslag gedaan werd dat hij zich erger dan ooit gedroeg, heeft zij, vanwege het niet deelgenoot willen zijn aan zijn misdaden en

godeloosheden (door in het huwelijk met hem verbonden te blijven en zijn tafel en zijn bed te delen), hem zoals u dat noemt een scheidingsakte gestuurd, en werd zo van hem gescheiden. Maar deze 'edele' echtgenoot van haar bracht een beschuldiging tegen haar in toen zij tegen zijn verlangen in bij hem weg was gegaan, hij beschuldigde haar van Christen zijn. (Terwijl hij zich juist zou moeten verheugen dat zij van de daden die zij in het verleden zonder aarzelen deed met de dienaren en huurlingen, toen zij nog plezier had in dronkenschap en allerlei slechts, dat zij dat had opgegeven en ook van hem verlangde om dit op te geven). Toen stuurde zij een brief naar u toe, de keizer, met het verzoek dat zij eerst haar zaken zou mogen regelen en dat zij daarna haar verdediging tegen de beschuldiging zou mogen houden, als haar zaken goed geregeld waren, en dat stond u toe. En haar voormalige echtgenoot, omdat hij nu niet langer in staat was om haar te vervolgen, richtte zijn beschuldigingen toen op een man, Ptolomeüs, die Urbicus strafte, die ook haar leraar in de Christelijke leerstellingen geweest was. En hij heeft dat op de volgende wijze gedaan. Hij haalde een Centurion die Ptolomeüs in de gevangenis opgesloten had over, hoewel deze vriendelijk tegenover hem was, om hem alleen op dit punt te ondervragen, of hij een Christen was. En Ptolomeüs die een liefhebber van de waarheid was, en geen bedrieglijke of valse inborst had, werd dor de Centurion vastgebonden toen hij beleed dat hijzelf een Christen was, en langdurig in de gevangenis gestraft. En uiteindelijk, toen de man bij Urbicus kwam, werd hem alleen deze vraag gesteld: 'Klopt het dat u een Christen bent?' En opnieuw, zich bewust van zijn plicht en de nobelheid ervan vanwege het onderwijs van Christus, beleed hij zijn leerlingenschap in de goddelijke eerbaarheid. Want degene die iets ontkent, ontkent dat enerzijds omdat hij de zaak op zich afwijst, of anderzijds trekt hij zijn belijdenis in omdat hij zich bewust is van zijn onwaardigheid of vervreemding ervan. In het geval van de ware Christen is dat nooit het geval. En toen Urbicus de opdracht gaf om hem naar de strafplaats weg te brengen, zei ene Lucius, die ook zelf een Christen was, toen hij de onredelijkheid van het zo gevelde oordeel waarnam, tegen Urbicus: 'Wat is de grond voor dit oordeel? Waarom heeft u deze man gestraft, niet als een overspeler, of ontuchtige, of moordenaar, of dief, of rover, of veroordeeld tot welke misdaad dan ook, maar die alleen gezegd heeft dat hij bij de naam 'Christen' genoemd wordt? Dit oordeel van u, O Urbicus, past de heilige keizer niet, of de filosoof, de zoon van Caesar, of de heilige Senaat.' En hij zei niets meer als antwoord op Lucius dan dit: 'Het lijkt wel of u ook zo iemand bent.' En toen Lucius antwoordde: 'Dat ben ik zeer zeker!' Gaf hij opnieuw de opdracht om ook hem weg te leiden. En hij betuigde zijn dank, wetend dat

hij bevrijd zou worden van zulke slechte bestuurders, en wetend dat hij naar de Vader en Koning van de hemelen zou gaan. En ook een derde die naar voren trad werd veroordeeld om gestraft te worden.

Hoofdstuk 3

Justin beschuldigd Crescens van onwetende vooroordelen tegen de Christenen

Daarom verwacht ik ook dat een complot tegen mij beraamd zal worden en dat ik op de brandstapel belandt door sommige van hen die ik genoemd heb. Of misschien door Crescens, de liefhebber van bravoure en opschepperij. Want die man is de naam filosoof niet waard, die ons in het openbaar aanklaagt over zaken die hij niet begrijpt. Hij zegt dat de Christenen atheïsten zijn en onbeschaamd, en dat ze dat doen om de gunst van de misleide menigte te winnen en om hen te paaien. Want als hij ons bekogelt zonder het onderwijs van Christus gelezen te hebben, dan is hij wel erg verdorven, en veel erger dan de analfabeten, die vaak afzien van discussiëren of het geven van een vals getuigenis over zaken die zij niet begrijpen. Of, als hij ze gelezen heeft en het geweldige dat daarin staat niet begrijpt, of, het wel begrijpend, handelt alsof hij hiervan niet verdacht wil worden [een Christen te zijn], dan is hij nog laagwaardiger en volledig verdorven, overwonnen zijnde door een onliberale en onnadenkende mening en angst. Want ik wil u doen weten dat ik hem enkele vragen over dit onderwerp gesteld heb, en hem ondervraagd heb, en erg overtuigend uitgevonden heb dat hij werkelijk van niets weet. En om te bewijzen dat ik de waarheid spreek, ben ik klaar, als deze debatten niet aan u gerapporteerd zijn, om ze opnieuw in uw aanwezigheid te voeren. En dat zou een daad een prins waardig zijn. Maar als mijn vragen en zijn antwoorden aan u bekendgemaakt zijn, dan bent u zich er al van bewust dat hij onbekend is met al onze zaken. Of als hij er bekend mee is, of, uit angst voor hen die naar hem zouden luisteren, zich niet uit durft te spreken, zoals Socrates, dan bewijst hij geen filosoof te zijn, zoals ik eerder zij, maar een opportunistisch man. In ieder geval let hij niet op de Socratische en meest bewonderenswaardige uitspraak: 'Maar een mens moet op geen enkele manier meer geëerd worden dan de waarheid.' Maar het is onmogelijk voor een Cynicus wiens einde hem niets kan schelen om iets anders te weten dan onverschilligheid.

Hoofdstuk 4

Waarom de Christenen zichzelf niet doden

Maar zodat niet iemand tegen ons zegt: 'Gaan jullie allemaal dan maar, en dood jezelf, en ga nu al naar God toe, maar val ons niet lastig!' Dan zal ik u vertellen waarom wij dat niet doen, maar waarom wij als we onderzocht worden zonder angst belijden. Ons is onderwezen dat God de wereld niet zonder doel maakte, maar omwille van het menselijk geslacht. En hiervoor hebben wij gezegd dat Hij geniet van hen die Zijn eigenschappen weerspiegelen, en ontevreden is met hen die, in woord of in daad, wat waardeloos is omarmen. Als wij onszelf dus allemaal vermoorden, dan worden wij er de oorzaak van, voor zover dat in

ons vermogen ligt, dat niemand meer geboren wordt, of onderwezen in de goddelijke leerstellingen, of zelfs waarom het menselijk geslacht niet zou bestaan. En wij zullen, als wij zo handelen, uit onszelf handelen in tegenstrijd met de wil van God. Maar als wij ondervraagd worden, dan ontkennen wij niet, omdat wij ons van geen kwaad bewust zijn, maar vinden dat het niet kan om niet in alles de waarheid te spreken, waarvan wij weten dat ook God daarvan geniet, en omdat wij nu ook een groot verlangen hebben om u van een oneerlijk vooroordeel te bevrijden.

Hoofdstuk 5

Hoe de engelen overtraden

Maar als bij iemand de mening postvat dat, als wij God als onze helper belijden, wij niet, zoals wij zeggen, door de slechten verdrukt en vervolgd zouden moeten worden, dan zal ik ook dit verhelderen. God, toen Hij de hele wereld gemaakt had, en de aardse zaken aan de mens onderworpen had, en de hemelse elementen geformeerd had voor de vrucht en wisseling van de seizoenen, en deze goddelijke wet opdroeg, want ook deze dingen maakte Hij overduidelijk voor de mens, droeg de zorg voor mensen en alle dingen onder de hemel aan engelen over, die Hij over hen aanstelde. Maar de engelen overtraden deze afspraak. Ze werden overweldigd door de liefde voor vrouwen en kregen kinderen, wat degenen die demonen genoemd worden zijn. En daarbij onderwierpen zij daarna het menselijk geslacht aan zichzelf, gedeeltelijk door magische geschriften, en gedeeltelijk door angsten en straffen die zij veroorzaakten. Gedeeltelijk ook door hen offers te laten brengen en wierook en plengoffers, de dingen waar zij behoefte aan hadden nadat ze aan lustvolle passies verlaafd geraakt waren. En onder de mensen zaaiden zij moordenaars, oorlogen, overspeligheden, onbeheerste daden, en allerlei slechts. Dat is ook waarom de dichters en mythologie schrijvers dit alles toewijzend aan god zelf, (en aan wie geacht worden zijn eigen nakomelingen te zijn, of aan het nageslacht van wie zijn broers genoemd worden, Neptunus of Pluto en weer aan de kinderen van hun nageslacht), opschreven, niet wetend dat die engelen en de demonen die door hen verwekt waren deze dingen bij mannen bewerkten, en vrouwen, en steden, en naties. Want de naam die elk van die engelen aan zichzelf en zijn kinderen gegeven had, naar die naam vernoemden zij hen.

Hoofdstuk 6

De namen van God en Christus, hun betekenis en kracht

Maar voor de Vader van iedereen, Die onverwekt is, is er geen Naam gegeven. Want met welke Naam Hij ook genoemd zou worden, dan zou er altijd weer een oudere persoon moeten zijn die Hem die naam geeft. Maar de woorden, Vader, en God, en Schepper, en Heer, en Meester, dat zijn geen namen, maar benamingen, afgeleid van Zijn goede daden en functies. En Zijn Zoon, Die alleen terecht Zoon genoemd wordt, het Woord, Die ook bij Hem was en vóór de werken verwekt was, is Christus genoemd toen Hij als eerste alle dingen door middel van Hem schiep en ordende. Dit verwijst naar Zijn gezalfd zijn en het

bevelen van alles door God via Hem. Deze Naam op zichzelf bevat ook een onbekende betekenis. Net zoals de benaming 'God' geen naam is, maar een mening die in de menselijke natuur is ingeplant over iets dat nauwelijks verklaard kan worden. Maar 'Jezus', Zijn Naam als mens en Redder, heeft ook (die) betekenis. Want Hij werd ook tot mens gemaakt, zoals wij eerder zeiden, verwekt geworden naar de wil van God de Vader, omwille van het geloof van mensen, ook om de demonen te vernietigen. En nu kunt u dit leren vanuit uw eigen waarnemingen. Want talloze door demonen beheersten over de hele wereld, en in uw stad, worden door vele van onze Christelijke mensen uitgedreven in de Naam van Jezus Christus, Die onder Pontius Pilatus gekruisigd werd, ze hebben genezen en genezen nog, dit schenkend aan hulpelozen, en de bezitterige demonen uit de mensen jagend, ook al konden die niet door alle andere duivel uitdrijvers genezen worden, of door hen die bezweringen en drugs gebruiken.

Hoofdstuk 7

De wereld bewaard vanwege de Christenen, de verantwoordelijkheid van de mensen.

Dat is waarom God de verwarring en vernietiging van de hele wereld uitstelt, waardoor de slechte engelen, demonen en mensen zullen stoppen met bestaan, vanwege het zaad van de Christenen, die weten dat zij de oorzaak van het behoud van de natuur zijn. Want als dat niet zo zou zijn, dan zou het voor u niet mogelijk zijn om deze dingen te doen, en aangespoord te worden door boze geesten. Anders zou het oordelend vuur afdalen en alle dingen volledig vernietigen, net zoals in het verleden de vloed alleen hem en zijn familie overliet, die door ons Noach genoemd wordt, en Deucalion door u. Uit wie opnieuw zo grote aantallen zijn voortgekomen, sommige van hen slecht en anderen goed. Want vergelijkbaar zeggen wij dat er een vuurzee zal zijn, maar niet zoals de Stoïcijnen, die volgens hun leer van 'alle dingen' in elkaar worden veranderd, wat hoogst vernederend lijkt. En ook bevestigen wij niet dat het vanwege het noodlot is dat mensen doen wat ze doen, of lijden wat ze lijden, maar dat ieder mens door vrije keus juist handelt of zondigt. En dat het onder invloed van de slechte demonen is dat oprechte mensen, zoals Socrates en dergelijke, vervolging en boeien moeten ondergaan. Terwijl Sardanpalus, Epicurus en dergelijke door overvloed en eer overstelpt lijken te worden. De Stoïcijnen die dit niet doorhebben, bleven erbij dat alle dingen gebeuren vanuit de noodzaak van het noodlot. Maar aangezien God in het begin het geslacht van engelen maakte en de mensen, met vrije wil, zullen zij terecht de straf in eeuwigdurend vuur lijden voor welke zonde zij dan ook gedaan hebben. En dat is de natuur van alles wat gemaakt is, om in staat te zijn tot ondeugd of deugd. Want niemand van hen zou te prijzen zijn als er niet de macht om tot beide te keren zou zijn. En dit wordt ook getoond door die mensen die wetten gemaakt hebben en nagedacht hebben over wat verstandige gedachten zijn, door op te schrijven om sommige dingen te doen en andere dingen te laten. Zelfs de Stoïcijnse filosofen houden zich in hun morele leer standvastig aan deze zelfde

dingen, al is het niet erg gelukkig gekozen wat zij zeggen over principes en onlichamelijke (geestelijke) zaken. Want als zij zeggen dat menselijke daden door het noodlot gebeuren, dan blijven zij erbij dat God niets anders is dan de dingen die voortdurend draaien, en veranderen, en opgaan in dezelfde dingen, en dan lijken ze alleen een idee gehad te hebben van de vergankelijke dingen, en hebben ze naar God zelf gekeken als zowel deels als volledig tevoorschijn komend in slechtheid. Of dat ondeugd of deugd niets voorstelt, wat in tegenstrijd met elk gezond verstand is, logica en gevoel.

Hoofdstuk 8

Iedereen waarin het Woord gewoond heeft werd gehaat

En wat de Stoïcijnse school betreft, voor zover zij wat hun morele onderwijs betreft te bewonderen waren, net zoals de dichters in sommige opzichten waren, werden zij, op grond van de logica (de Logos) die in elk menselijk geslacht geïmplanteerd is, gehaat en ter dood gebracht. Bijvoorbeeld Heraclitus en, vanuit degenen uit onze eigen tijd, Musonius en anderen. Want, zoals wij hebben laten doorschemeren, de duivels hebben altijd bewerkt dat iedereen die een verstandig en eerlijk leven leidt en misdaad mijdt, gehaat wordt. En het is niets verwonderlijks, als van de duivels bewezen wordt dat zij er de oorzaak van zijn om degenen die niet maar gedeeltelijk volgens het verstrooide woord leven, maar volgens de doordachte kennis van het volledige Woord, dat Christus is, leven. En zij zullen opgesloten in het eeuwige vuur hun terechte veroordeling en straf daarvoor ondergaan. Want zelfs als ze nu al door mensen in de Naam van Jezus overruled worden, dan is dat een verwijzing naar de straf in eeuwig vuur die op henzelf en wie hen dienen uitgeoefend zal worden. Want dit voorspelden zowel de profeten als dat onze eigen Leraar Jezus dat onderwees.

Hoofdstuk 9

Eeuwig oordeel, niet slechts een dreiging

En opdat niemand zou verklaren wat door degenen die filosofen lijken te zijn gezegd wordt, dat onze beweringen dat de slechten in eeuwig vuur gestraft zullen worden grote woorden en schrikbeelden zijn, en dat wij mensen door denkbeeldige angst aangejaagd willen laten leven, en niet omdat zo'n leven goed en plezierig is, voor hen zal ik hier kort op ingaan. Want als dit niet zo zou zijn, dan zou God niet bestaan. Of als Hij bestaat, dan geeft Hij niet om de mens en maakt deugd of ondeugd niets uit. Dan, zoals wij eerder zeiden, straffen wetgevers onterecht hen die de goede geboden overtreden. Maar omdat deze niet oneerlijk zijn, en hun vader hen via het woord leert om dezelfde dingen als hemzelf te doen, zijn wie het met hen eens zijn niet oneerlijk. En als iemand daartegen inbrengt dat de wetten van mensen verschillend zijn, en zeggen dat bij de een sommige dingen goed gevonden worden, andere slecht, terwijl bij anderen wat slecht lijkt door de eerste goed geacht wordt. Dan wordt wat goed lijkt slecht gevonden, laat zo iemand luisteren naar wat wij hierop zeggen. Wij weten dat slechte engelen wetten opgelegd hebben

die aansluiten bij hun eigen slechtheid, waarin de mensen die als hen zijn plezier hebben. En de juiste logica (Logos), toen Hij kwam, bewees dat niet alle meningen of leerstellingen goed zijn, maar dat sommige slecht zijn, terwijl andere goed zijn. Daarom zal ik dezelfde en vergelijkbare zaken aan dit soort mensen uitleggen, en als dat nodig is, dan zal daar verder over uitgebreid worden, maar voor dit moment keer ik terug naar het onderwerp.

Hoofdstuk 10

[Christus met Socrates vergeleken](#)

Onze leerstellingen lijken dus completer te zijn dan al het menselijke onderwijs. Omdat Christus, die omwille van ons verscheen, het complete logische Wezen geworden is, zowel lichaam, als logica (verstand), als ziel. Want wat wetgevers of filosofen ook juist gezegd hebben, dan hebben zij dat overdacht en uitgevonden door over een deel van het Woord na te denken. Maar omdat zij het hele Woord niet kenden, dat Christus is, spraken zij zichzelf vaak tegen. En zij die qua menselijke geboorte ouder dan Christus waren, werden voor rechtbanken geplaatst als zij probeerden om de dingen met verstandig overdachte logica te bewijzen, en ze werden als goddeloze personen en bemoeiallen beschuldigd. Ook Socrates, die veel ijveriger dan ieder van hen in deze dingen was, werd van dezelfde misdaden als wij beschuldigd. Want zij zeiden dat hij nieuwe godheden aan het introduceren was, en dat hij de goden die de staat erkende niet als goden beschouwde. Maar hij verwierp zowel Homer als de andere dichters als verwerpelijk voor de staat, en onderwees mensen om de slechte demonen af te wijzen en hen die de dingen waar de dichters over vertelden deden. En hij vermaande hen om bekend te worden met de God Die onbekend voor hen was, door middel van het onderzoeken van de (verstandelijke) logica, sprekend: 'Dat het zowel niet makkelijk is om de Vader en Maker van alles te vinden, als, wanneer Hij gevonden is, dat het veilig is om Hem aan iedereen te verkondigen.' Maar onze Christus deed deze dingen eigenmachtig. Want niemand vertrouwde zozeer op Socrates dat hij voor zijn leerstellingen zou sterven, maar in Christus, Die zelfs deels door Socrates gekend werd, hebben niet alleen leerlingen en filosofen geloofd, maar ook kunstenaars en volledig niet opgeleide mensen, zowel eer als angst verachtend, en dood. Omdat Hij (Christus), het Woord dat in elk mens is, was en is, Die de dingen die te gebeuren stonden via de profeten voorspelde, en in eigen persoon deze dingen leerde toen Hij met dezelfde hartstochten gemaakt was, want Hij is een kracht van de onuitsprekelijke Vader, en niet slechts een instrument van menselijke logica.

Hoofdstuk 11

[Hoe Christenen tegen de dood aankijken](#)

Maar wij zouden zowel niet ter dood gebracht moeten worden, als dat slechte mensen en duivels sterker dan ons zouden zijn, ware het niet dat de dood een schuld is die elke geboren mens moet betalen. Daarom geven wij dank als wij deze schuld betalen. En wij beoordelen het als juist en passend om hier te

vermelden, omwille van Crescens en zij die net als hem tekeergaan, wat door Xenophon verteld wordt, aankomend bij een plaats waar drie wegen kruisen. Hij ontmoette deugd en ondeugd die in de vorm van twee vrouwen aan hem verschenen. Ondeugd in een luxueuze jurk en met een verleidelijke uitdrukking, rijkelijk versierd met veel pracht en praal, en met tedere ogen waarin je snel wegsmelt. Zij zei tegen Hercules dat, als hij haar zou volgen, zij er altijd voor zou zorgen dat zijn leven vol plezier en omgeven door de mooiste pracht en praal zou verlopen, net zoals die op haarzelf te zien waren. En deugd die met een armelijke jurk voor de dag kwam zei: 'Maar als u mij gehoorzaamt, dan zult u zichzelf niet met pracht en praal of schoonheid die voorbijgaan en vergankelijk zijn bekleden, maar met eeuwigdurende en kostbare genadebewijzen.' En wij zijn ervan overtuigd dat iedereen die wegvlocht voor die dingen die goed lijken te zijn, en met ijver de dingen die moeilijk en raar gevonden worden navolgt, het gezegende binnen zal gaan. Want ondeugd, met het imiteren van wat onvergankelijk is, (omdat zij wat werkelijk onvergankelijk is niet heeft of kan realiseren), heeft zich met haar eigen daden omwikkeld, de eigenschappen van deugd als een vermomming gebruikend, vaardigheden die werkelijk uitmuntend zijn. Zo leidt zij aardgerichte mensen in gevangenschap, haar eigen kwade eigenschappen verbindend aan de 'deugden'. Maar zij die het uitmuntende van dat wat tot het waarachtige behoort begrepen, zijn ook onbesmet qua deugd. En dit behoort elk weldenkend mens te bedenken, zowel de Christenen als de atleten, en ook hen die wat de dichters aan de zogenaamde goden toewijzen doen, tot zover dat wat onze verachting voor de dood betreft, zelfs al zou eraan ontkomen kunnen worden.

Hoofdstuk 12

[Christenen worden onschuldig bewezen vanwege hun verachting voor de dood](#)

Want ook wat mijzelf betreft, toen ik plezier had in de leerstellingen van Plato, en de Christenen belasterd hoorde, en hen zonder angst voor de dood zag, en voor alle andere dingen die beangstigend beschouwd worden, begreep ik dat het onmogelijk was dat zij in misdaad en pleziertjes zouden leven. Want welke sensuele of opvliegende man, of wie het goed vindt om van menselijk vlees te smullen, zou de dood verwelkomen als hij van zijn genoegens beroofd wordt, dan zou hij toch altijd het huidige leven voort willen zetten, en proberen aan het oog van de heersers te ontsnappen? Zou hij zichzelf dan niet veel meer beklagen als het gevolg de dood zou zijn? Ook dit hebben de boze demonen nu veroorzaakt om door slechte mannen te laten uitvoeren. Want door sommigen ter dood te brengen, op grond van valse beschuldigingen die ons ten laste zijn gelegd, hebben ze ook onze huisgenoten naar de martelplaats gesleept, of het nu kinderen of zwakke vrouwen zijn, en met gruwelijke martelingen hebben zij hen gedwongen om die 'geweldige acties' die zijzelf openlijk uitvoeren te bekennen. Waar wij wel het minst bezorgd over zijn, omdat niets van dit soort

daden werkelijk van ons zijn, en wij hebben de Onverwekte en Onuitsprekelijke God als getuige van zowel onze gedachten als onze daden. Want waarom hebben wij zelfs niet publiekelijk beleden dat dit de dingen waren die wij goed achtten, en bewezen dat dat de goddelijke filosofie zou zijn? Sprekend dat de geheimen van Saturnus bewerkt worden als wij een man doden, en dat wij ons volgooien met bloed, zoals gezegd wordt dat wij doen? Doen wij dan wat u doet voor de afgod die u vereert, en waarover u het bloed uitgiet, niet alleen van onnadenkende beesten maar ook van mensen, een plengoffer makend van het bloed van de meest illustere en nobele man die onder u is? Of Jupiter en andere goden imiterend in homofilie en schaamteloze gemeenschap met vrouwen, zouden we dan de geschriften van Epicurus en de dichters niet inbrengen? Maar omdat wij mensen overtuigen om dit soort instructies te mijden, en iedereen die ze doet en dit soort voorbeelden volgt, zoals wij nu in deze verhandeling geprobeerd hebben om u te overtuigen, en nog worden wij op allerlei manieren belaagd. Maar wij zijn niet bezorgd, want wij weten dat God een eerlijke kijk op alles heeft. Wel zou ik willen dat zelfs nu iemand een hoog kansel zou beklimmen en met luide stem zou roepen: 'Schaam u! Schaam u! U die de onschuldigen beschuldigen met dit soort daden die uzelf openlijk bedrijft. Die zaken die op uzelf en uw goden van toepassing zijn toedicht aan hen die daar zelfs niet de minste sympathie voor hebben, bekeer u! Word wijs!'

Hoofdstuk 13

Hoe het Woord in alle mensen is geweest

Want wat mijzelf betreft, toen ik ontdekt had welke valse vermomming de boze geesten over de goddelijke leerstellingen van de Christenen gewikkeld hadden, om anderen weg te leiden om ze te volgen, lachte ik zowel om degenen die deze leugens in elkaar gezet hadden, als om de vermomming op zich, en om de publieke opinie. En ik beleid dat ik er zowel trots op ben als ernaar streef om als Christen bevonden te worden. Niet omdat de leerstellingen van Plato anders zijn dan die van Christus, maar omdat ze niet in alle opzichten gelijk zijn, zoals ook niet die van de anderen, de Stoïcijnen, en dichters, en historici. Want ieder mens sprak goed naar verhouding tot het deel dat hij had aan het spermatische Woord, inziende wat daar mee te maken had. Maar zij die zichzelf tegenspreken op de punten die van meer belang zijn, lijken de hemelse wijsheid niet in het bezit gekregen te hebben, en de kennis die niet weersproken kan worden. Welke dingen onder alle mensen ook juist gezegd zijn, ze zijn het eigendom van ons Christenen. Want naast God aanbidden wij en houden wij van het Woord Die van de Onverwekte en Onuitsprekelijke God afkomstig is,

¹ Letterlijk 'de liefde voor plezier'

omdat Hij ook mens omwille van ons werd, zodat, door een deelnemer aan ons lijden te worden, Hij ons ook genezing zou brengen. Want alle schrijvers waren in staat om verholde werkelijkheden te zien via het inzaaien van het ingeplante Woord dat in hen was. Want het zaad en het evenbeeld dat naar vermogen eigengemaakt is, is één ding, en de zaak op zich is een geheel ander ding, daarvanuit komt het 'deelhebben aan' en 'weerspiegelen van', naar de mate van de genade die van Hem afkomstig is.

Hoofdstuk 14

Justin vraagt of dit verzoek gepubliceerd kan worden

En daarom vragen wij u om dit kleine boek te publiceren, afhankelijk van wat u juist vindt, zodat onze meningen aan anderen bekend kunnen worden, en dat die mensen een eerlijke kans krijgen om bevrijd te worden van verkeerde ideeën en het voorbijgaan aan wat goed is, voor wie door hun eigen toedoen aan straffen onderworpen zijn. Dat deze dingen dus voor de mensen publiekelijk gemaakt kunnen worden, omdat het in de aard van de mens ligt om goed en slecht te kennen. En met het veroordelen van ons, die zij niet begrijpen, voor daden waarvan zij zeggen dat ze slecht zijn, en met het genieten van de goden die deze dingen deden en zelfs nu vergelijkbare daden van mensen vragen, en met het toebrengen van de doodstraf aan ons, of gevangenschap of enige andere straf, alsof wij schuldig zouden zijn aan deze dingen, daarmee veroordelen zij zichzelf, zodat niet nog andere rechters nodig zijn.

Hoofdstuk 15

Conclusie

Ook heb ik de slechte en bedrieglijke leer van Simon uit mijn eigen volk veracht. En als u dit boek bevestigt, dan zullen wij hem tegenover iedereen te kijk zetten, zodat, als het mogelijk is, zij bekeerd mogen worden. Want alleen hierom stelden wij dit pamflet samen, want onze leerstellingen zijn niet schandelijk als je er nuchter naar kijkt, maar ze zijn werkelijk meer verheven dan elke menselijke filosofie. En als dat niet zo is, dan zijn ze in ieder geval niet vergelijkbaar met de leerstellingen van de Sotadisten² en Philaendianen en Arcestraten (dansers) en Epicuristen, en vergelijkbare zaken van de dichters, waarvan het voor iedereen toegestaan is om er bekend mee te worden, zowel in daad als in geschrift. En vanaf nu houden wij ons stil, zo veel als wij kunnen gedaan hebbend, met het gebed eraan toegevoegd hebbend dat alle mensen overal de waarheid waardig bevonden zullen worden. En moge het ook zo zijn dat u, op een wijze die eerbaarheid en filosofie betaamd, eerlijk zou oordelen omwille van uzelf!

² Volgelingen van Sotades, een Griekse dichter met perverse neigingen